

Projekt Česká vojenská normotvorná terminologie

Do současné doby neexistuje jednotné české názvosloví ve vojenské oblasti a každá skupina odborníků pracující hlavně s dokumenty NATO si vytváří vlastní terminologii a tato rozdílná terminologie se objevuje i v oficiálních dokumentech. Je proto velmi nutné začít koordinovat tuto činnost a vytvořit jednotnou standardizovanou terminologii a učinit ji dostupnou a závaznou pro všechny uživatele formou normotvorné publikace (slovníku). Uvažuje se o pozdější elektronické podobě, i o použití v prostředí Multiterm. Toto je cílem projektu obranného výzkumu s názvem „Česká vojenská normotvorná terminologie“, na kterém začali pracovat v Ústavu jazykové přípravy Vojenské akademie Brno na sklonku minulého roku.

* * *

Celý projekt je rozložen na období pěti let. V roce 2001 se předpokládá zpracování základního anglicko-českého vojenského terminologického slovníku. Dále by mělo následovat převedení tohoto slovníku do formy česko-anglické, sestavování slovníků některých specializací, průběžná práce na slovnících francouzsko-českém a česko-francouzském a v závěrečné etapě potom sestavení výkladového slovníku české vojenské normotvorné terminologie.

Do řešení POV na ÚJP VA je zapojeno osm učitelů oddělení anglického jazyka, a to PhDr. J. Straka, PhDr. J. Dvorský, PhDr. R. Runštuková, Mgr. R. Doupovcová, Mgr. H. Buchtová, PaedDr. M. Lehuta, RNDr. E. Staňková, Mgr. J. Stodolová, později se připojí francouzštináři pod vedením PhDr. J. Brešové a češtináři - PhDr. H. Čermáková a PhDr. V. Pištěková. Dále se bude podílet několik spoluřešitelů mimo ÚJP: OOS HÚ SKSOJ MO Praha (pplk. Ing. J. Stojan), OdSPT VA, katedry VVŠ PV Vyškov (PhDr. J. Kozílková), VUT Brno, VLA Hradec Králové, plk. doc. Ing. P. Němec jako koordinátor spolupráce s odbornými katedrami VA. Velmi významný je fakt, že se podařilo získat pro spolupráci na sestavení slovníku odborníky z jednotlivých kateder VA, z ICO Lázně Bohdaneč, Vojenské policie Brno, VZMS z Českého Krumlova a sekce obranného plánování MO Praha.

Prvním výstupem bude základní anglicko-český vojenský terminologický slovník, který bude obsahovat schválenou terminologii NATO obsaženou v AAP-6 (asi 3000 termínů) a části 5 AAP-6 (asi 10 000 termínů, které představují doplněk AAP-6), slovní zásobu sestavenou na základě terminologických souborů od jednotlivých spolupracovníků z kateder VA (asi 15 000 termínů) a soubory z dalších zdrojů.

Na tomto prvním výstupu se bude významnou měrou podílet 34 odborných spolupracovníků z 24 kateder Vojenské akademie Brno. Koncem listopadu minulého roku byl pro tyto specialisty zorganizován seminář, kde byli seznámeni s formou,

obsahem a časovým průběhem celého projektu a také se základními postupy při zpracovávání souboru terminologie. Všem byl zaslán elektronickou poštou naformátovaný volný soubor, do kterého příslušné termíny mohli vpisovat a také podrobné metodické pokyny pro vlastní zpracování souboru. Každý specialista VA sestavil soubor v rozsahu kolem 500 termínů v češtině a angličtině, které jsou nejdůležitější a nejčastěji používané v jeho oboru.

Řešitelé z oddělení anglického jazyka začali pracovat již koncem minulého roku na překládání termínů z části 5 AAP-6. Překládány jsou jen ty termíny, které jsou vydefinovány v jednotlivých dokumentech - definičních slovnících NATO. Počítá se také s revizí překladů obsažených v AAP-6. Požádáme jednotlivé odborníky z kateder VA, aby se také podíleli na konzultační činnosti při překládání části 5 AAP-6 i revizi AAP-6. Celkově počítáme s rozsahem slovníku asi 30 000 - 40 000 termínů.

Při překladu části 5 AAP-6 jsme dospěli k zajímavému faktu, který se týká obsahu dané slovní zásoby. Dříve tvořilo základ vojenské slovní zásoby názvosloví pozemní-letecké-taktické-operační, to znamená termíny popisující konstrukci a stavbu zbraní, tanků a letadel a názvy spojené s přípravou a vedením bojových operací. Slovní zásoba používaná v NATO v současné době a reprezentovaná právě souborem označeným část 5 AAP-6 je charakterizována odklonem od této výše zmíněné sféry a je zaměřena na terminologii z oblasti počítačové technologie, zpracování dat, telekomunikace, přenosu informací a kancelářských systémů, s termíny jako např. monitorování transakce, změnový záznam, dvojkový doplněk, formát pole proměnné délky apod. Můžeme říci, že z celého souboru slovní zásoby části 5 AAP-6 tyto termíny představují 30-40 %, tedy podstatnou část. Je to velmi důležitý závěr, který logicky koresponduje s důrazem kladeným v dnešní době na vedení a řízení vojenských operací. Zde vystupuje důležitost přenosu a předávání informací, jejich přijímání a zpracování, kde důležitou roli hraje přesnost, spolehlivost a především rychlost.

V současné době je tedy v souboru slovní zásoby NATO patrná tendence ke zvýraznění podílu slovní zásoby z oblasti počítačové techniky, přenosu a zpracování dat mnohdy na úkor tradiční nebo klasické vojenské terminologie. A to je tendence, která bude mít v řízení vojenských operací stále větší platnost a zde bude v budoucnu probíhat nejvýraznější rozšiřování a vytváření české odborné vojensko-technické terminologie. Tato terminologie nebude čistě vojenská, ale bude mít velkou provázanost do civilních sfér činnosti a bude proto nutná spolupráce při vytváření a standardizaci slovní zásoby s civilními vysokými školami a institucemi.

Na tuto oblast se budeme muset při sestavování našeho slovníku zaměřit a stejnou měrou i později při rozšiřování tohoto základního vojenského slovníku.

Ještě několik slov k vlastnímu procesu překládání části 5 AAP-6. Jde především o víceslovné termíny skládající se ze dvou nebo více slov a tím termíny velice konkrétní a odborné a jejich překlad je značně obtížný a časově náročný. Musíme vycházet z definice termínu, kterou lze nalézt ve výkladových slovnících NATO a které máme většinou k dispozici. Překlady těchto termínů bude ještě nutno konzultovat s jednotlivými odborníky z kateder VA.

Platnost normotvorných termínů (maximální standardizace) bude dosažena zapojením do projektu češtinářů ÚJP VA, kteří budou mít na starosti posuzování českých termínů z hlediska formální správnosti. Abychom zabezpečili plnou

standardizaci termínů, to je, aby byly srozumitelné a přijatelné všem uživatelům, považujeme za nutné, aby terminologie sestavená respektive vytvořená na ÚJP a na VA byla revidována nebo konzultována co možná největším množstvím odborníků, kteří v oblasti terminologie pracují. Proto bychom chtěli, aby soubory termínů byly předloženy k posouzení a připomínkování katedrám VVŠ PV Vyškov, OdSPT VA a dále jednotlivým oddělením výboru pro terminologii, který byl ustaven minulý rok pod patronací OOS, kde by termíny mohly být posouzeny vždy v jednom z oddělení výboru, respektive v rámci OOS. Užitečná bude i spolupráce s odborníky civilních škol v oblasti zpracování dat, např. VUT Brno.

Dne 28. 2. proběhl tzv. kontrolní den organizovaný OOS, kde byly nastíněny jednotlivé kroky realizace slovníku.

Požádali jsme prorektorku VVŠ PV Vyškov o možné zabezpečení spolupráce jednotlivých kateder. Spolupráce již byla zahájena, stejně tak jako s prorektorem VUT doc. Dubem a Ing. Lorencem z VTÚO v Brně, kde jsme získali přeložený terminologický dokument ACodP-1 a můžeme koordinovat práci na terminologii kodifikace. Na revizi terminologických souborů se bude podílet OdSPT VA. Hlavní tíhu závěrečné koordinace, revidování a finální schválení termínů však bude spočívat na jednotlivých skupinách terminologického výboru a termíny se pak mohou objevit v prostředí Multitermu, respektive celá tato činnost může probíhat v tomto prostředí.

Češtináři budou mít důležitou roli hlavně při revizi AAP-6 - při posuzování definic, vět, protože tam se vyskytují hlavní nedostatky v českém jazyce - při formulaci vět z hlediska syntaktického a stylistického a rovněž v závěrečné fázi projektu při sestavování definičního slovníku.

Práci na slovníku F-Č a Č-F budeme konzultovat s řešitelkou projektu Terminologie ve Vyškově - s PhDr. J. Tomšů - a při vytváření těchto slovníků s ní spolupracovat, aby nedocházelo k dublování, ale k vytvoření jednoho produktu. Budeme spolupracovat i na již vytvořených souborech terminologie a první kroky jsme již podnikli.

Vytvoření slovníku by nebyl až tak velký problém, ale zabezpečit, aby terminologie byla standardizována, to je úkol nadmíru složitý, obsáhlý a časově náročný. Jsme si vědomi, že skupiny odborníků budou mít na jednotlivé termíny odlišné názory a budou prosazovat svoji variantu. Zde by pak měli mít rozhodující slovo zástupci skupin terminologického výboru a češtináři a jen výjimečně by měli zůstat dvě nebo více variant.

Takto sestavený slovník by měl pokrývat základní terminologii používanou jednotlivými druhy vojsk Armády České republiky. Vycházíme vlastně z frekvence terminologických výrazů a z konkrétní praxe a začleňujeme termíny, které jsou potřebné při každodenní práci s vojensko-odbornými texty v jednotlivých specializacích. Prakticky žádný termín z části 5 AAP-6 se neobjevuje ve starém anglicko-českém vojenském slovníku Škol 51-23 a také terminologie ze souborů VA se podle prvních poznatků nachází v tomto slovníku jen opravdu v mizivém počtu. Škol 51-23 vyšel v roce 1960, byl založen na materiálech z padesátých let a svojí náplní vlastně vycházel z vojenské techniky a situace druhé světové války nebo těsně po ní. Proto se domníváme, že námi sestavovaný soubor bude nový, bude v souladu s potřebami praxe a bude pokrývat potřeby moderní armády v daleko větší míře než výše zmíněný slovník z roku 1960. Armáda České republiky dva roky po vstupu do

NATO nový vojenský slovník opravdu potřebuje, aby mohla úspěšně spolupracovat s ostatními armádami NATO. Předpokládaný harmonogram pro rok 2001:

- do konce února překlad části 5 AAP-6,
- do konce února soubory základní slovní zásoby jednotlivých specializací od zpracovatelů VA,
- březen, duben-konzultace k překladu části 5 AAP-6 ve spolupráci s katedrami VA a OdSPT VA, dopracování souborů od zpracovatelů z VA,
- květen, červen, září - revize AAP-6, konzultace s odborníky VA, pracovníky OdSPT, posouzení na různých úrovních,
- říjen-prosinec - finální sestavení slovníku, posouzení češtináři, doplnění tabulek s hodnotami, závěrečné práce.

Toto je předběžný záměr. Protože se však bude podílet na projektu velké množství řešitelů, spoluřešitelů a spolupracovníků, konzultantů, kteří jsou již zapojeni a v budoucnu ještě budou v rámci revidování, konzultování a posuzování, je docela možné, že se termíny poněkud prodlouží.

Určité komplikace při práci na slovníku se mohou objevit:

- ▲ při spolupráci s jednotlivými odborníky VA a ostatními spolupracovníky a spoluřešiteli, protože ne všichni jsou a budou vstřícní,
- ▲ při získávání anglických výkladových slovníků pro překlad části 5 AAP-6, protože některé nejsou k dispozici a některé jsou důvěrné nebo vyhrazené,
- ▲ v důsledku pracovní vytíženosti řešitelů projektu - anglické oddělení je velmi zatíženo výukou a při nemocnosti již nejsou rezervy,
- ▲ určité těžkosti mohou také způsobit problémy technického charakteru při práci s počítači a při finální fázi tvorby slovníku,
- ▲ vlastní proces standardizace.

Je možno konstatovat, že teprve se začátkem a postupem prací na tomto slovníku se začaly objevovat a na povrch vystupovat všechny problémy spojené se zvládnutím celého projektu, ať už se jedná čistě o papírování (dokumenty, hlášení, hodnocení), technické věci (nákup materiálu za přidělené peníze) nebo o komunikaci s lidmi.

Závěrem bych chtěl ještě jednou zdůraznit obsáhlost a náročnost tohoto projektu a vyslovit přesvědčení, že vedení Vojenské akademie a OOS nás v této práci maximálně podpoří a vytvoří podmínky pro zdárné splnění úkolu.